

* פרסומי ניסא

פתיחה
מחלוקות רש"י ותוס' בסוגיא
כבתה זקוק לה
פתח ביתו מבחוץ
הדלקה עושה מצוה
חנוכה בברכת המזון
פרסומי ניסא
האדם והמצוות

פתיחה

מאמר זה מנסה לחשוף יסוד החורז כמה מדיני חנוכה. דרך התבוננות בכמה מחלוקות בין רש"י לתוס' בסוגיות, ננסה להבין את המושג "פרסומי ניסא", את משמעות מצות נר חנוכה, ומכאן נפתח צוהר להתבוננות במשמעות המצוות בכלל.

מחלוקות רש"י ותוס' בסוגיא

כבתה זקוק לה

אומרת הגמרא¹:

אמר רב הונא: פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת. אמר רבא: מאי טעמא דרב הונא? קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה.

ופרש רש"י:

כבתה - נר חנוכה. **זקוק לה** - לתקנה, הלכך צריך לכתחילה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה.

הקשו אחרונים² על לשון רש"י שכתב "דילמא פשע", מדוע לא פירש בצורה פשוטה "שמא לא יתקן", מה לי פשיעה מה לי אונס.

* המאמר מבוסס על שיעור כללי שניתן בישיבה ונערך ע"י ישי ויצמן.

1. שבת כ"א ע"א. כל הציונים להלן ללא שם המסכת הם ממסכת שבת.

2. רש"ש, שר"ת "אבני נזר" אר"ח סי' תק"ג.

עוד יש לעיין בלשונו שכתב "לתקנה", מדוע לא כתב בפשטות "להדליקה"³.
נראה שרש"י בא ליישב את קושית התוס'⁴:

ומותר להשתמש לאורה - וא"ת: מנא ליה לרבא דסבר רב הונא דמותר להשתמש
לאורה, דילמא הא דאמר אין מדליקין בשבת משום דסבר כבתה זקוק לה ואין יכול
להדליק בשבת?

תוס' שאלו מדוע הגמרא נצרכה לטעם מיוחד לשבת להסביר מדוע לא מדליקין בשמנים
אלו, ולא הסתפקה בטעם "כבתה זקוק לה", שלכאורה יכול להסביר מדוע לא להשתמש
בשמנים אלו בשבת, שהרי אם יכבה הנר לא יוכל להדליקו שנית, ונמצא שלא קיים את
המצוה.

כתשובה לכך פירש רש"י, שאמנם כאשר **פשע** ולא הדליק לאחר שכבה הנר נמצא שלא
קיים את המצוה, כיון שכבתה זקוק לה, אך אם **מאונס** אינו יכול להדליקה, אף אם כבה
הנר קיים הוא את המצוה. לכן בשבת, שאנוס הוא ואינו יכול להדליקה שנית, אף אם כבה
הנר, קיים את המצוה.

יש להבין את שיטתו המיוחדת של רש"י, שכן לכאורה משמע שכבתה זקוק לה, היינו שאם
לא דלק הנר חצי שעה לא קיים הוא את המצוה.

עוד יש להבין בדברי רש"י שכתב "לתקנה", כיצד ההדלקה השניה ממשיכה את ההדלקה
הראשונה ומהוה תיקון לה, הרי לכאורה אם כבה הנר ומדליקו שנית, זו היא הדלקה
חדשה.

דברי רש"י יתבארו ע"פ יסוד שכתב המהר"ל⁵:

ודבר שהוא על ענין שתחלתו טוב וסופו טוב, אף על גב שבאמצע אינו טוב נחשב
כאלו היה טוב מראשיתו עד הסוף. לכך אמרו ז"ל⁶ לענין פקח ונתחרש וחזר ונתפקח
דהוי כאילו היה פקח מראש ועד סוף.

באור דבריו: אם ראית דבר שראשיתו טובה ואחריתו טובה, זהו סימן שכולו טוב, ואף
שבאמצע נראה היה כלא טוב, מתברר עכשיו שגם אז היה טוב.

ע"פ דבריו נאמר אף כאן, שאם כבה הנר וחזר והדליקו, הרי שזה המשך של ההדלקה
הראשונה וא"כ נחשב הכל להדלקה אחת. לכן נקראת הדלקה זו תיקון, שכן היא מתקנת
את ההדלקה הראשונה וממשיכה אותה⁷.

3. הוה ללשון הרמב"ם בהל' מגילה וחנוכה פ"ד ה"ה: "הדליקה וכבתה אין זקוק להדליקה פעם אחרת".

4. כך כתב גם הרש"ש.

5. "נצח ישראל" פרק י"א.

6. ב"ב קכ"ח ע"א.

7. עיין בשו"ת "צפנת פענח" (סימן קפ"ד, הביאו הרב כשר ב"צפנת פענח" על ב"ק ח' ע"א) שהביא סברה זו, לגבי
מציאות מסויימת שהפסיקה וא"כ חזרה, שיש שסוברים שהמציאות שחזרה היא המשך של המציאות הקודמת,
ואף כאן ההדלקה השניה של הנר היא המשך של ההדלקה הראשונה ואיננה הדלקה חדשה. ובמקרים שהביא שם
(כגון כתובות ע"ג ע"ב: איש שארס אישה על תנאי וגרשה וחזר וארסה, חזר גם לתנאו. וכן ירושלמי דמאי פ"ו ה"ב:
בן לוי שמכר לראובן שדה על מנת שמעשר ראשון יהיה שלו, ומכרה ראובן וחזר ולקחה, חזר גם להתחייב לתת את
המעשר ראשון לאותו בן לוי), לכאורה א"א לומר כמו פיקח שנתחרש וחזר ונתפקח, שאף כשהיה חרש נחשב

לאור דברים אלו נבין את לשון הגמרא "כבתה זקוק לה", שכן לכאורה היה נראה מתאים לומר "כבתה זקוק לתקנה", אלא באור הגמרא הוא שאף שכבה הנר יש למדליק עדיין זיקה אליו ולכן יש כאן אפשרות לתקן ולראות כאילו דלק הנר מתחילתו ועד סופו.

ע"פ דברים אלו נמצא שלמ"ד כבתה זקוק לה, יש למדליק זיקה אל הנר אף שכבה, ולכן כשיכול לתקן צריך הוא לתקן ואם פשע ולא תקן בטלה הזיקה ונמצא שלא קיים את המצוה, אך אם אנוס הוא ואינו יכול להדליק את הנר הזיקה לא פוסקת ולכן קיים את המצוה. לכן "כבתה זקוק לה" אינו יכול להיות טעם מדוע אין להדליק בשמנים אלו בשבת, שכן בשבת אנוס הוא ואף שכבה הנר אין זה פוגע בזיקה. לפי"ז יש להבין גם את הגמ' בהמשך⁸ למ"ד הנחה עושה מצוה:

עשית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו, למוצאי שבת מכבה ומדליקה. אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה - שפיר. אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה, האי מכבה ומדליקה? מכבה ומגביה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה!

והקשה ה"אבני נזר"⁹, מה מועילה ההגבהה כאשר העשית כבויה:

ולכאורה קשה מה מצוה יש בנר כשמניחה כבוי ולמה לא ידליק ואח"כ יניח?

לפי דברינו ביאור הגמרא פשוט, שאף שכיבה את הנר עדיין יש לו זיקה אליו (לפי פירוש רש"י מדובר שם שהדליקה בע"ש למצות חנוכה), ולכן כדי שהדלקה תהיה חדשה ולא המשך של הראשונה צריך להגביה קודם את העשית.

לעומת רש"י שהבין ש"כבתה זקוק לה" היינו שיש למדליק זיקה אל הנר כל חצי השעה, תוס' הבינו ש"כבתה זקוק לה", היינו שאם הנר לא דלק חצי שעה לא קיים את המצוה, ולכן לשיטתם טעם זה יכול להסביר גם מדוע אין להדליק בשמנים אלו בשבת. יש להבין את יסוד מחלוקתם.

פתח ביתו מבחוץ¹⁰

ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ.

בזמנם היו כמה בתים פתוחים לחצר אחת והחצר היתה פתוחה לרשות הרבים. נחלקו רש"י ותוס' מהו "פתח ביתו מבחוץ", האם מתוך לבית או מחוץ לחצר.

רש"י מדגיש, שיניחנה על פתח ביתו מבחוץ, בתוך החצר:

מבחוץ - משום פרסומי ניסא, ולא ברה"ר אלא בחצרו, שבתיהן היו פתוחין לחצר.

לפיקח, כיון שכאשר השדה לא היתה שלו ברור שלא חלו עליה הדינים ששייכים אליו. ונראה שיסוד אחד להכל, והוא שהעובדה שהמציאות האחרונה מוגדרת כהמשך, וכן העובדה שאם חזר ונתפקח הוא נחשב לפיקח גם כשהיה חרש, זה מלמדינו שאף במציאות האמצעית היתה המציאות הראשונה, אלא שהיתה בכח, וחזרה והתגלתה בפועל כשחזרה אותה המציאות, ולכן אנו מגדירים את המציאות הראשונה והאחרונה כמציאות אחת.

8. כ"ג ע"א.

9. שו"ת "אבני נזר" אר"ח סי' תק"ג.

10. כ"א ע"ב.

תוס'¹¹ כתבו, שיניחנה ברה"ר, על פתח החצר :

ומיירי דליכא חצר אלא בית עומד סמוך לרה"ר אבל אם יש חצר לפני הבית, מצוה להניח על פתח החצר.

הדלקה עושה מצוה¹²:

דאיבעיא להו : הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה.

לרש"י פירוש ייחודי לביטוי "הנחה עושה מצוה"¹³ :

ואי הנחה עושה מצוה - ועיקר מצותה תליא בהנחה.

אין מדליקין מנר לנר - דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי.

ברש"י מודגש, שלמ"ד "הנחה עושה מצוה" אף שההנחה היא עיקר המצוה, עדיין ההדלקה היא חלק מן המצוה. משמע מפירושו, שאף למ"ד "הנחה עושה מצוה" אם הדליקה חש"י לא תחשב הדלקה זו כהדלקת מצוה, שכן אף ההדלקה היא חלק מקיום המצוה¹⁴.

לעומתו כתבו התוס'¹⁵, שלמ"ד "הנחה עושה מצוה" יכול להדליקה חש"י, שכן הבינו שזאת היא הנפקא מינה בבעיה זו :

ונפקא מינא אם הדליקה חש"י או הניחה.

11. ד"ה "מצוה".

12. כ"ב ע"ב.

13. דברי רש"י אלו מובאים על מסקנת הגמרא לגבי השאלה האם מדליקים מנר לנר (כ"ב ע"ב): "אי הדלקה עושה מצוה - מדליקין מנר לנר, ואי הנחה עושה מצוה - אין מדליקין מנר לנר".

14. לכאורה קשה על שיטת רש"י מהמשך הגמרא (כ"ג ע"א): "והשתא דאמרין הדלקה עושה מצוה הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום אשה ודאי מדליקה דאמר רבי יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס". מכאן משמע לכאורה שלמ"ד הנחה עושה מצוה יכול להדליקה חש"י.

אך נראה ש"הדליקה חש"י" אינו מובא כנפק"מ האם הדלקה או הנחה עושה מצוה, אלא כהשוואה לאשה, שאף שהדליקה חש"י לא עשה ולא כלום, אשה ודאי מדליקה, שכן נשים חייבות בנר חנוכה. אין כוונתה של הגמרא לחדש שנשים חייבות במצוה, אלא הגמרא מחדשת שנשים מדליקות אף להוציא אחרים ידי חובתן, שכן למ"ד הנחה עושה מצוה, לשיטת רש"י שאף ההדלקה היא חלק מן המצוה אך אינה עיקר מעשה המצוה, נראה שנשים לא יכולות להדליק להוציא אחרים ידי חובתם, כמו שבפורים אף שחייבות במצות מגילה אינן יכולות לקרוא את המגילה ולהוציא יד"ח (ובזה דומות לחש"י). לעומת זאת למ"ד הדלקה עושה מצוה, כיון שההדלקה היא עצמה מעשה המצוה ואינה רק כ"הכשר" להנחה, נשים מדליקות אף להוציא אחרים ידי חובה. נראה שבדרך זו באר ה"מאירי" את הסוגיא: "אף על פי שאמרנו בחרש שוטה וקטן שהדליקו שאינו כלום, אשה ודאי מדלקת, אף על פי שמצות עשה שהזמן גרמא היא נשים חייבות בה שאף הן היו באותו הנס, ומעתה מדלקת אף להוציא את האחרים כדיון כל המחוייב בדבר. וקצת מפרשים כתבו דוקא לעצמה ואין זה כלום".

והבדל יש בין חנוכה לפורים בחיוב נשים, שבחנוכה המצוה היא להדליק את הנרות, ולכן בודאי מדליקה, משא"כ בפורים שהמצוה אינה לקרוא את המגילה, אלא המצוה היא לשמוע קריאת מגילה, ולכן אף שאשה חייבת במצוה, חייבת היא לשמוע את הקריאה ואינה יכולה לקרוא כדי להוציא יד"ח אלא לעצמה. ולכן בשר"ע הביא דין אשה בסימן תרע"ה שתוכנו: "שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה", שכן זו הסיבה שאשה חייבת בהדלקה עצמה, ואילו בפורים הביא דין אשה בסימן תרפ"ט, שתוכנו: "שהכל חייבים בקריאת מגילה", שאף שאשה חייבת במצוה, אינה יכולה לעשות אותה, היינו לקרוא במגילה (אא"כ עושה זאת לעצמה), והתקנה היתה לשמוע את הקריאה, ורק האיש יכול לקרוא את המגילה.

15. ד"ה "דאיבעיא".

בהמשך הסוגיא מצאנו מח' דומה בביאור דברי הגמ'⁸:

עשית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו, למוצאי שבת מכבה ומדליקה. אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה - שפיר. אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה, האי מכבה ומדליקה? מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה!

רש"י כתב שמדובר בעשית שהיתה דלוקה לצורך מצות חנוכה:

דולקת - שהדליקה למצות חנוכה בע"ש.

ובתוס' כתבו שמדובר בעשית שהיתה דלוקה במפורש לצורך אחר:

מכבה ומגביהה ומניחה וחוזר ומדליק מיבעי ליה - וא"ת אמאי מכבה וחוזר ומדליק בהגבהה סגי כיון דהנחה עושה מצוה דאטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה חש"ו וי"ל דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת ולכך גרע מהדליקה חש"ו דהתם שמדליקה בעתה ניכר הדבר שהוא מדליקה לשם חנוכה. ריב"א.

אף כאן, לרש"י אף למ"ד הנחה עושה מצוה ההדלקה היא חלק מן המצוה, ולכן אף אם דלקה לצורך מצות חנוכה של יום אתמול, צריך להדליקה שוב לצורך מצות היום, ולתוס' למ"ד הנחה עושה מצוה אין ענין בהדלקה כלל, ולכן רק אם הדליקה לצורך שבת, היינו במפורש לצורך אחר, א"א להחיל עליה שם מצות חנוכה, אך אם דלקה למצות חנוכה של יום אתמול, אכן מספיק רק להגביה.

חנוכה בברכת המזון¹⁶

אבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן.

התקשו רש"י ותוס', מדוע פשוט לגמרא שבתפילה מזכירים, ורק בברכת המזון הסתפקו בכך.

רש"י כתב:

בברכת המזון - בתפילה פשיטא לן, שהרי להלל והודאה נקבעו כדאמרינן לעיל.

תוס' ד"ה "מהו" כתבו:

מהו להזכיר של חנוכה בבהמ"ז - בתפלה פשיטא ליה דמזכיר משום דתפלה בצבור הוא ואיכא פרסומי ניסא אבל בבהמ"ז שבבית ליכא פרסומי ניסא כולי האי.

יש להבין מדוע פרושיהם שונים זה מזה.

ראינו ארבע מחלוקות בין רש"י לתוס' בסוגיות, ונראה שיסוד אחד להם - הבנת צורת "פרסומי ניסא" בנר חנוכה.

פרסומי ניסא

נראה שרש"י ותוס' נחלקו, כיצד מתפרסם הנס.

רש"י הבין שהנס מתפרסם ע"י מעשה האדם. היינו, בכך שאדם עושה מעשה מסויים הוא מפרסם את הנס. נמצא שהמעשה הגורם לפרסום הנס אין כל מטרתו פרסום הנס, אלא חשיבותו היסודית היא מצד אותו אדם שעשה אותו, אלא שמתוך כך מתפרסם הנס.

לעומתו הבינו תוס' שפרסום הנס בא כתוצאה מכך שאנשים נזכרים בנס.

מובן, א"כ, שלשיטת רש"י פרסום הנס תלוי במעשה האדם, ואילו לשיטת תוס' פרסום הנס תלוי באנשים שנזכרים בנס ע"י פרסומו.

בדרך זו הלכו בהבנת יסוד מצות הדלקת הנר בחנוכה.

רש"י הבין, שהמצוה היא הרחבת הדלקת המנורה לכלל ישראל. את מנורת המקדש מדליקים ממלכת הכהנים של הגוי הקדוש, ואת מנורת חנוכה מדליקים ממלכת כהנים הם הגוי הקדוש. גוף הנר, א"כ, הוא המנורה, והאדם מדליק את המנורה ומפרסם את אורה. נמצא שיסוד המצוה הוא ההדלקה, כזכר להדלקת המנורה, והדלקה זו היא שמפרסמת את הנס. פרסום הנס, אפוא, אינו עומד בפני עצמו, אלא הוא תוצאה מכך שהאיש הישראלי מדליק את המנורה לעין כל.

לעומתו הבינו תוס', שפרסום הנס הוא המצוה, דהיינו, ע"י שהאדם מדליק את הנרות לעין כל, הוא מפרסם את הנס לרבים, שכן כל העובר בחוץ רואה את הנרות ונזכר בנס המנורה. לפי שיטה זו, המצוה היא הדלקת הנרות בדומה להדלקת המנורה, כדי שהרואה יזכר ע"י ראיית הנרות במנורת המקדש.

על פי הסבר זה מובן, שלשיטת רש"י מה שיקבע את הדינים השונים הוא האם היתה כאן הדלקת המנורה. ואילו לתוס' תוצאת ההדלקה היא שתקבע את הדינים.

מעתה נוכל להבין בנקל את שיטותיהם השונות של רש"י ותוס' בסוגיא.

כבתה זקוק לה

רש"י - "האדם זקוק לה", היינו כל משך חצי השעה יש לאדם זיקה אל הנר אף אם כבה, ולכן יכול "לתקנה" ולהמשיך המצוה, ואם אנוס הוא ואינו יכול לתקן, לא ביטל בכך את הזיקה¹⁷ שכן האדם עשה את המצוה בשלימות, וזהו הדבר שקובע האם קיים את המצוה או לא, ולכן רק אם פשע הרי שלא קיים את המצוה¹⁸.

17. ברש"י יש לדקדק, שאת הדין "כבתה אין זקוק לה" לא ביאר אותו ואת טעמו (כמו שביאר את דין "כבתה זקוק לה"). שכן הוא הפשט הפשוט, שהתקנה היתה מעשה ההדלקה וכיון שנעשית מצוותו יצא ידי חובה.

18. בדומה לכך מצאנו לגבי כמות השמן שבנר, שאם שם כמות שמן שתספיק לחצי שעה, אף אם כבתה קיים המצוה אבל אם לא שם שמן כשיעור, ודאי שלא קיים את המצוה, ולשון הרמב"ם (פ"ה ה"ה): "וצריך ליתן שמן בנר כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק, הדליקה וכבתה אינו זקוק להדליקה פעם אחרת".

תוס' - האדם זקוק שהנר ידלוק חצי שעה כדי שיתפרסם הנס בזמן זה, ואם כבה הנר ידליקו עוד פעם. ובשבת, אף אם אנוס הוא, אם יכבה קודם הזמן לא קיים את המצוה ולכן צריך לדאוג שיהיה שמן מעולה, שלא יכבה.

פתח ביתו מבחוץ

רש"י - צריך להניח בחוץ כדי לפרסם את הנס, אך עדיין הפרסום הוא בכך שהוא מדליק ולכן צריך שידליק ברשותו ולא ברשות הרבים.

תוס' - ככל שמניח הנר יותר בחוץ, כך פרסום הנס גדול יותר, ולכן יניח ברה"ר סמוך לפתח חצירו.

הנחה עושה מצוה

רש"י - כיון שהמצוה היא כעין הדלקת המנורה, לכו"ע יש מצוה במעשה ההדלקה, ולכן אף למ"ד הנחה עושה מצוה, ההדלקה היא חלק מהמצוה.

תוס' - אם המצוה היא בהנחה, וזה מעשה הפירסום, אין מצוה בהדלקה.

חנוכה בברכת המזון

רש"י: מצד פרסומי ניסא אין הבדל בין תפילה לברכת המזון, שכן בשניהם האדם מזכיר את נס חנוכה, ובזה יש פרסומי ניסא. אלא שבתפילה פשוט לגמרא שמזכירין משום שלהלל והודאה נתקנו¹⁹, ובברכת המזון הסתפקה הגמרא האם משום פרסומי ניסא יזכיר אע"פ שחנוכה דרבנן.

תוס': פשוט שמזכירין בתפילה כיון שיש שם קהל וע"י כך יש פרסום הנס גדול, משא"כ בברכת המזון, שאין קהל מרובה.

האדם והמצוות

שני אחרונים התייחסו לדין "כבתה אין זקוק לה":

בספר שם משמואל²⁰ כתב:

להבין ענין כבתה אין זקוק לה שלא מצינו כהאי גוונא בכל המצוות.

19. ניתן להבין את שיטתו של רש"י, שמשום שלהלל והודאה נתקנו פשוט שמזכירין, ע"פ המיקום של הלכות הזכרת על הניסים בתפילה ב"יד החזקה" לרמב"ם, שכן השר"ע הביא הלכות אלו בהל' חנוכה ואילו הרמב"ם בהל' תפילה. ונראה שלשר"ע זהו דין מדיני פרסומי ניסא, ואילו לרמב"ם זהו דין בהל' תפילה וברכת "מודים", שכאשר באים להודות לה' בימי החנוכה, א"א שלא להזכיר את הניסים הקשורים לאותם ימים. ונראה שרש"י למד כשיטת הרמב"ם, והשר"ע הלך כשיטת התוס', שכן שאלו התוס' (ד"ה "איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון"): "תימה דהך מילתא הוה ליה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה ד".

20. חנוכה תרע"א.

ולעומתו בספר חלקת בנימין²¹ כתב:

דבאמת לפי שורת הדין צריך להיות דאם כבתה אין זקוק לה, משום דאין בה אלא מצות הדלקה בלבד... וכמו דאשכחן במצות כסוי הדם דאם כסהו ונתגלה פטור מלכסות.

ואף שקושיא אין כאן, שכן "גברא אגברא קא רמית?"²², מ"מ יש לעיין מאיזו הבנה בנר חנוכה בפרט ובמצוות בכלל הגיע כל אחד למסקנתו שהיא הפוכה ממסקנת זולתו.

נראה שישנם שני הבטים על תפקיד האדם ומהות המצוות. ניתן להביט על המצוות כשלימות האדם - "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם"²³, היינו שהמצוות בונות את אישיות האדם, כעולם קטן, ומשכללות אותו כצלם אלוקים, ודבר זה כשלעצמו משפיע על המציאות כולה ומשפר אותה. הקשר שלנו לעולם אינו ע"י המעשים החיצוניים שאנו עושים כדי לתקן את העולם, אלא בפנימיותנו אנו קשורים אל העולם, ולכן שלימותנו - שלימות העולם היא. לעומת זאת ניתן גם להביט על המצוות כמעשים המשפרים ומתקנים את העולם.

במשפט אחד: האם מעשינו מעצבים את העולם או השפעתנו על העולם מעצבת את מעשינו.

נראה ששני הבטים אלו עומדים ביסוד דברי האחרונים הנ"ל. יסוד דברי ה"שם משמואל" הוא בהבנה שמהות המצוות היא תיקון העולם, ואם לא דלק הנר חצי שעה, הרי שאין כאן תיקון מושלם; ויסוד דברי ה"חלקת בנימין" הוא בהבנה שפעולת המצוות באה מתוך מעשה האדם, ולכן העיקר הוא שהאדם יעשה את מעשה המצוה הראוי.

שני הבטים אלו בולטים בהבנת גדר "פרסומי ניסא" שענינו הוא פרסום לעולם. לשיטת רש"י, גם כשמדובר בפרסומי ניסא, הדבר מתחיל מהאדם עצמו, כיצד הוא מקבל את הדברים וכיצד הם משפיעים עליו, ומתוך כך באה ההשפעה לחוץ. רק כאשר הדברים מתחילים מהאדם והוא נבנה מהדברים, יש כאן גדר של מצוה.

לשיטת תוס', פרסומי ניסא עניינו מה העולם רואה, בלא שייכות למעשה האדם, ולכן "כבתה זקוק לה" היינו שיהיה דלוק ואנשים יראו, ולא שהאדם זקוק לתקן את מעשה המצוה.

וכך הגישה אל כל המצוות, האם הדגש הוא העשייה או התוצאה.

21. אסיפת זקנים שבת ח"ב, דף כ"א ע"א.

22. עירובין פ"ב ע"א, וש"נ.

23. ויקרא י"ח, ה'.